

Chợ Nổi Cái Răng

Trần Công Nhung

Từ miền xuôi lên miền ngược tôi đã qua nhiều cảnh chợ, chợ ven sông, chợ ven đồi, nhưng chưa hề biết chợ Nổi. Chợ Nổi được dịch ra tiếng Anh: Floating Market, tôi không rõ người Mỹ có hình dung được không, với tôi, qua hình ảnh cũng chỉ hiểu một cách lơ mờ: chợ họp trên sông. Đi xem Chợ Nổi là một trong những đề mục chính trong chuyến về thăm nhà lần này.

Khởi hành từ Long An lúc 2 giờ, về đến Cần Thơ trời vừa chiều, xe qua cầu Cái Răng, mặt trời như quả cầu lửa đang xuống nhanh. Dòng sông lóng lánh rắng hồng. Cảnh hoàng hôn rực rỡ trên sông, tuy nhiên còn thiếu cái gì đó để cho một tác phẩm. Con sông thẳng và đều, cây cối nhà cửa hai bên bờ như hai bức tường dài màu thắm. Đường nét quá đơn giản và khô. Đây là đặc tính của phong cảnh miền Nam. Nhưng, về Tây Đô là cốt xem Chợ Nổi. Chúng tôi đi kiếm phòng trọ rồi chờ sáng mai trở lại cầu Cái Răng.

Muốn tìm một khách sạn gần Cái Răng xe lại cứ chạy tần tần, dòm hoài chẳng tìm ra một chỗ nghỉ, rốt cuộc phải về thành phố Cần Thơ. Dân Nam có tiếng ăn nhậu nhưng qua các phố, sinh hoạt về đêm có vẻ êm đềm, một vài quán vỉa hè không mấy đông khách. Rẽ vào một phố chính chúng tôi gặp 2, 3 khách sạn liền nhau, Phong Nhã, Hoàng Gia... Phong Nhã giá bình dân. Hoàng Gia, đúng như tên gọi, phòng hạngбет cũng 35 MK. Chúng tôi vào Phong Nhã, tiếp tân là một người đàn ông. Để chú em lo thu xếp, tôi ngồi nghỉ và nghe đôi bên mặc cả:

Phòng hai giường bao nhiêu?

Dạ, 150.

Dữ dầy, 100 đi. Tụi tui nhà báo đi công tác.

Người tiếp tân phân trần nào điện nước, máy lạnh... người làm, thuê má, khách thì cứ muốn bớt. Đã qua thiên niên kỷ mới mà chuyện mua bán ở Việt Nam vẫn phải mặc cả. Khách sạn tuy có bảng giá song đôi bên vẫn kỳ kèo thêm bớt, cuối cùng ngã giá 120, tiền giữ xe 10 ngàn. Xứ mình, các cơ sở kinh doanh, không ai nghĩ đến chuyện đậu xe. Người có xe tự lo liệu lấy. Xe để ngoài đường cũng phải chi tiền, lệ nó vậy. Gọi là khách sạn nhưng trang bị rất sơ sài, chỗ tắm rửa kiểu phòng trọ, thua Motel 6 ở Mỹ. Được cái yên tĩnh.

Sáng hôm sau chúng tôi dậy sớm đi thăm Bến Ninh Kiều trước khi ra Chợ Nổi. Ninh Kiều, âm thanh gọi ra một bến nước thơ mộng nhiều tài tử giai nhân, không đến xem là điều thiếu sót. Ra đến Ninh Kiều trời còn lơ mờ. Bến Ninh Kiều là một kè đá chạy dọc con đường Hai Bà Trưng. Ngay chỗ xuống bến có một cầu tàu rộng dài ra sông, đây cũng là quán cà phê. Vài chiếc thuyền máy đậu đón khách đi Chợ Nổi. Cách bến không xa, một nhà hàng cùng tên Ninh Kiều. Quán cà phê và nhà hàng đều của quốc doanh. Khách không mấy người. Ba cô gái thấy chúng tôi biết ngay là khách đường xa, có vẻ niềm nở:

-Mời mấy chú ngồi uống

-Hai chú chó mấy chú

-Cho hai cà phê sữa nóng

-Cho chú cà phê không.

Một cô quay ra hỏi:

-Cà phê không?

Tôi trả lời:

-Vâng, cà phê chay.

Các cô cười với nhau. Lúc mang cà phê ra, tôi đưa cái muỗng nhỏ cho cô hàng và nói:

-Cho chú một chút sữa, một chút thôi nghe.

Tôi phải làm thế, vì không thích uống ngọt. Tâm lý các cô thường cho nhiều sữa để tỏ ra mình rộng rãi. Lúc cô hàng cà phê trở ra với cái muỗng trên tay, tôi không nín được cười, sữa nhiều hết chỉ còn cái muỗng không. Người con gái vội chạy vào với về e thẹn.

Ly cà phê trên tay, tôi lần ra phía đầu cầu, ngắm dòng sông, nước màu đất sét. Tôi cố tìm một vài nét của Ninh Kiều nhưng cảnh không có gì đặc biệt ngoài tiếng xuống máy xành xạch qua lại trên sông. Có hai phụ nữ dưới thuyền bước lên, tôi hỏi:

-Thưa bà sông này tên gì vậy?

Người đàn bà quay nhìn bạn mỉm cười như nhờ trả lời giùm.

-Đây là nhánh của sông Hậu

-Sông Hậu là sông...

-Là sông qua bắc để tới Cần Thơ đó

-Vậy đây có hai ngã thì về những đâu?

-...ra biển

Nói xong họ kéo nhau đi, không cho tôi hỏi thêm. Sông nào mà chẳng chảy ra biển.

Mặt trời vừa nhú lên, đỏ ối, song cảnh vật bình dị, khó nhìn ra tác phẩm. Gần chân cầu, một chiếc thuyền câu, người đàn bà chèo, người đàn ông tung lưới. Một mẻ lưới mất 15 phút nhưng kéo lên nhiều khi chẳng có gì. Buổi sáng dân thành phố túa ra đường tập thể dục. Con đường Hai Bà Trưng, đầu trên là chợ Cần Thơ, đầu dưới là ngã ba sông, xe cộ không qua lại, nơi đây trở thành sân đánh võ cầu, sân đá banh...

Tây Đô không có công trình lớn sau 75. Xe cộ thừa thớt, xe gắn máy toàn đời cũ như Cub50, Honda. Quầy bán thuốc tây hơi nhiều. Ở Việt Nam, dường như ai cũng có thể mở tiệm thuốc tây, người bán thuốc chẳng cần am hiểu gì về dược khoa nhưng vẫn chẩn đoán bệnh và bán thuốc một cách tự nhiên. Có người bảo: “Bán thuốc có tiền hơn bác sĩ”.

Qua cầu Cái Răng, rẽ xuống đường Võ Tánh, chạy dọc theo bờ sông chừng nửa cây số thì gặp Chợ Nổi. Thuyền bè lớn nhỏ xúm xít ngoài sông. Nông sản từ các miệt vườn được đưa đến, từng thuyền đầy ắp. Rau đậu, trái cây, ngũ cốc. Một số du thuyền đưa khách đi xem chợ, thuyền được trang trí màu mè khác với loại thuyền buôn bán của dân chúng. Du khách đa số là người Tây Phương, họ đứng trên mũi thuyền chụp ảnh, quay phim.

Tôi ghé vào một nhà ngay bên, hỏi mượn cái thang để leo lên cao. Lên đứng trên mái nhà nhìn ra sông, một vùng thuyền bè chen chúc nhau, có đến hàng trăm chiếc. Những chiếc xuồng nhỏ, với màu xanh của rau cải, màu vàng của trái cây, thật đẹp, nhưng đã bị những chiếc ghe lớn che lấp hoặc cắt xén bởi những du thuyền, làm mất đường nét cần thiết của ảnh. Ngắm nhìn thì thích, chụp thì khó, tôi vội trở lại cầu Cái Răng. Mặt trời đã lên cao, thuyền đến càng nhiều, dưới lên, trên xuống, những ghe lớn chạy về phía chợ chính, thuyền nhỏ thì tấp vào bên gần chân cầu. Bên chỉ có chiếc cầu nhỏ bắc ra sông sau hè nhà, năm bảy chiếc thuyền chụm mũi vào nhau, dờ hàng lên cho các sạp. Một số thuyền bán lẻ thì tụm lại ngoài sông. Đứng trên cầu trông xuống thấy hình ảnh rất lạ và đầy màu sắc. Một chiếc ghe nhỏ bán hàng ăn vừa đến, các ghe khác vội bu quanh, theo hình nan quạt. Ai cũng chồm ra mua, chị bán hàng mức không kịp. Một hình ảnh “quán trên sông” ít thấy. Tuy ghe thuyền ở đây không nhiều bằng trên chợ chính nhưng cũng đủ cho bố cục nhiều tác phẩm. Tầm nhìn từ cầu xuống không quá xa, ống kính tiêu cự 80-200mm là vừa. Tôi đã đứng đây suốt cả tiếng đồng hồ để theo dõi cảnh trao đổi mua bán. Có lúc tưởng như đang xem một đoạn phim câm, chỉ thấy động tác mà không nghe tiếng nói.

Trên cao nhìn xuống chúng ta mới thật sự thấy hết sân khấu của đời sông. Lắm khi rất buồn cười, con người hoạt động như được điều khiển bằng máy, không hề biết có người đang quan sát mình. Xem kịch trong rạp hát không hay bằng, dù vở kịch được diễn bởi những kịch sĩ thượng thặng. Khi diễn trên sân khấu ai mà chẳng cố đóng cho xuất sắc vai của mình, vì có khán giả đang xem. Đây họ sống thật cuộc sống của mình. Họ vung tay, chỉ chỏ nhau, cãi vã nhau giữa một vùng sông nước mà không sợ ai nghe, không sợ ai nhìn. Một mảng đời rất thật. Một chiếc du thuyền chạy qua, vài người ngoại quốc thích thú quay phim, cô đầm đang đứng trên thuyền chụp ảnh, thấy tôi chĩa máy xuống, cũng đưa tay vẫy chào.

Chụp ảnh Chợ Nổi mà ngồi trên thuyền thì chẳng thể nào thấy chợ nổi. Có bạn hỏi chụp ảnh Chợ Nổi là chụp những gì? Màu hay đen trắng? Có phải dùng kính lọc không?

Tất cả những câu hỏi trên được trả lời ngay nơi Chợ Nổi. Tùy cảnh quan trước mắt, tùy ánh sáng mà áp dụng các phương tiện cho hợp lý để đạt được hiệu quả cao trong công việc của mình.

Trước đây có một bạn trẻ về Việt Nam chụp ảnh Chợ Nổi, tôi chẳng thấy Chợ Nổi đâu cả, chỉ thấy một đám thuyền lỗ nhỏ người, hoặc tua tủa những mũi ghe. Anh cho biết đã đi Chợ Nổi theo Tours, anh ngồi trên du thuyền nên chẳng thấy được gì. Một người chơi ảnh đi du lịch phải biết tách ra ngoài những cái nhìn thông thường để tìm các góc cạnh riêng của mình. Nhiếp ảnh mà nhìn bằng mắt của hướng dẫn viên du lịch thì chẳng khác gì gởi máy cho họ chụp giùm. Trong lúc tôi mãi mê theo dõi thuyền bè dưới sông thì mấy cậu choai choai cứ lẻo đẻo mời xuống ghe đi chợ nổi, khiến tôi phải vừa chụp vừa canh chừng ba lô máy bỏ trên lều cầu. Mấy ông Tây bà Đàm trông tôi có vẻ nhà nghề tỏ ra khâm phục cũng xia máy chụp theo. Gần trưa, thấy tạm đủ, tôi đi Phụng Hiệp, cách Cái Răng chừng 20 km. Chợ Phụng Hiệp, thuyền ghe cập sát bờ sông có xây kè đá. Đại lý, sạp hàng nằm dọc trên bờ. Hệ thống sông ngòi ở Phụng Hiệp vô cùng phức tạp. Chúng ta có thể hình dung sông lạch vùng này như những đường hẻm trong một khu lao động nghèo. Cứ một đoạn chừng trăm mét lại có một con lạch rẽ qua hướng khác. Vào xóm nào, có kinh rạch xóm đó. Nếu nhìn từ trên cao, sẽ thấy các đường nước chằng chịt như chỉ tay.

Rảo một vòng chợ rồi lên cầu treo ngắm sinh hoạt dân chúng hai bên sông, cảnh nhà ven sông nơi nào cũng giống nhau, cầu Hà Ra (Nha Trang), cầu treo Thủ Thừa (Long An) cũng như ở đây, tất cả những gì xấu xa bẩn thỉu đều dồn ra phía bờ sông. Chuồng heo, nhà cầu, đồ phế thải... trở thành những thứ triển lãm, thuyền du khách ngang qua sẽ không lấy gì làm thích thú.

Chúng ta có nhiều thứ để tự hào nhưng về tổ chức đời sống còn lắm điều đáng nói. Tuy cụm từ “học nếp sông văn minh” nghe đã mấy chục năm nay, xem ra vẫn chưa đi đến đâu, Chung qui cũng do kinh tế, không “phú quý”, “lễ nghĩa” cũng đành cất một bên!

Tháng 5-2002